

dr. Iztok Šori, direktor in raziskovalec
Mirovni inštitut
Metelkova 6
SI - 1000 Ljubljana
+386 1 234 77 20
iztok.sori@mirovni-institut.si
www.mirovni-institut.si

Ljubljana, 31. 7. 2021

Spoštovani,

kot član Sveta za znanost in tehnologijo Republike Slovenije in direktor Mirovnega inštituta toplo pozdravljam pripravljene predlog Resolucije o Raziskovalni in inovacijski strategiji Republike Slovenije 2021–2030 ter se zahvaljujem in izrekam priznanje vsem, ki so sodelovali pri pripravi.

Predlog, ki je v javni obravnavi, predstavlja zelo dobro izhodišče za razvoj znanosti v prihodnjem desetletju, pri čemer bi predlagal še nekaj dopolnitev, ki lahko dodatno prispevajo k temu, da bo se bo znanost v Sloveniji razvijala v skladu z etičnimi normami in celovito. Svoje predloge sem strnil v 6 točk in upam, da bodo upoštevani pri izboljševanju dokumenta.

1. UVOD, POSLANSTVO, VIZIJA in KROVNE PRIORITETE

Izhodišče:

Predlog kot družbene cilje na več mestih izpostavlja »blaginjo in blagostanje« (str. 2 in 3) ter navaja, da je Slovenija »v človeka usmerjena, uravnotežena družba, v kateri znanost in tehnologija prispevata pomemben delež k stabilnosti in blaginji« (str. 5). Takšno okvirjanje delovanja znanosti je problematično iz dveh vidikov:

- blaginja (po SSKJ kopičenje materialnih dobrin) sama po sebi ne bo rešila družbenih problemov kot so klimatske spremembe, naraščanje neenakosti, kriza demokracije itd. Niti ljudi ne bo sama po sebi osrečila, saj vidimo, da je Slovenija iz leta v leto bolj bogata država, ljudje pa vse manj zadovoljni, kar se med drugim pokaže ob volitvah. Razen blaginje oz. ekonomskega vidika bi bilo potrebno v strategiji bolj uravnoteženo nasloviti tudi druge vidike človeškega in družbenega razvoja.
- ti cilji ne izhajajo iz temeljnih ustavnih načel in vrednot, ki so: demokracija (1. člen URS), vladavina prava in socialna država (2. člen URS), delitev oblasti (3. člena URS), varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin (5. člena URS) ter gospodarske, socialne in okoljevarstvene koristi od lastnine (67. člena URS). Znanost ne le, da mora ta načela spoštovati, z raziskavami in družbenimi inovacijami mora prispevati tudi k njihovi krepitvi v družbi (npr. z produkcijo znanja o demokratičnih mehanizmih in sistemih, socialnih ukrepih, enakosti in diskriminaciji).

Predlogi:

- str. 2, prva alineja se spremeni:

- dosledno zavzemanje za znanost kot pogoj in jamstvo za ekološki, demokratični in socialno pravičen družbeni in ekonomski razvoj
- str. 2, v uvodni del se doda:
 - Znanost spoštuje in krepi ustavna načela demokracije, vladavine prava in socialne države, delitve oblasti, varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter gospodarske, socialne in okoljevarstvene koristi od lastnine.
- str. 3, 1. odstavek (Gospodarska rast in družbeni napredek morata biti v funkciji krepitve blagostanja človeka) se spremeni:
 - Gospodarska rast in družbeni napredek morata biti v funkciji krepitve sonaravnega in trajnostnega razvoja, demokracije, enakosti in blagostanja.
- str. 4., druga alineja (znanje za kakovost življenja in zdravje vseh generacij) pri strateških ciljih se spremeni:
 - ekološka, demokratična in socialno pravična družba

2. UČINKOVITO UPRAVLJANJE IN PRENOS ZNANJA

Izhodišče:

Če želimo postati »družba znanja« mora biti znanost vpeta v družbo kot celoto in razen z gospodarstvom sodelovati tudi z drugimi deležniki, ki jih predlog izrecno ne navaja: vladnimi institucijami in odločevalci, nevladnimi organizacijami, kulturnimi organizacijami, umetniki in mediji. Ta vidik bi lahko bil v strategiji bolj poudarjen. Prav tako je potrebno upoštevati, da produkcija znanja ne poteka samo v javnih raziskovalnih zavodih in v podjetjih, temveč tudi v drugih institucijah, kot so nevladne organizacije in zavodi, ki se ukvarjajo z raziskovanjem.

Predlogi:

- str. 7, peto poglavje (Učinkovito upravljanje raziskovalnega in inovacijskega sistema) ali str. 11 (Prenos znanja) naj se dopolni:
 - Vzpostavljeno je sodelovanje z vsemi sektorji družbe, različnimi organizacijami in institucijami: vladnimi institucijami, nevladnimi organizacijami, kulturnimi organizacijami, umetniškimi organizacijami in mediji.
- str. 8, U 2.5 se razširi tako, da bo spodbujal sodelovanje ne le z gospodarstvom, temveč tudi drugimi deležniki.

3. SPODBUJANJE INOVACIJ

Izhodišče

Strategija ne upošteva družbenih inovacij in inovacije obravnava izključno kot produkt znanosti, ki je namenjen gospodarstvu. To je zlasti razvidno v poglavju Inovacijska dejavnost v Republiki Sloveniji (str. 5), kjer nobeden od ciljev ne obravnava družbenih inovacij. Družbene inovacije zadovoljujejo širše družbene potrebe, zagotavljajo kakovost življenja in ustvarjajo boljšo družbo (npr. politike in drugi ukrepi, reforme družbenih sistemov, kampanje, optimizacije procesov ipd. Zlasti je pomembno, da spoznanja znanosti in družbene inovacije upoštevajo vladne inštitucije in odločevalci pri oblikovanju politik.

Predlog:

- V celotni strategiji naj se razumevanje in spodbujanje inovacij razširi iz izključno gospodarskih inovacij na družbene inovacije.

- str. 5, drugo poglavje
 - o Med cilje je potrebno dodati tudi takšne, ki bodo spodbujali razvoj družbenih inovacij in njihov prenos v družbo.

4. INTERDISCIPLINARNE RAZISKAVE

Izhodišče:

Družboslovje in humanistika imata v predlogu strategije obrobno vlogo. S tem predlog ne sledi 21. točki v izhodiščih, ki jih je pripravil Znanstveni svet Republike Slovenije: »Da bi povsem razumeli morebitne učinke tehnološkega in znanstvenega razvoja na družbo, je zlasti pomembno, da se v to strategijo vključijo družbene vede in humanistika.« Razen tega se družboslovje in humanistika v Sloveniji ne razvijata tako hitro kot druga znanstvena področja, kar je povezano tudi z neustreznim financiranjem. Ob tem je epidemija COVIDA 19 pokazala, da je za uspešno soočanje s krizami nujno uporabiti znanje sociologov, psihologov, filozofov, antropologov in komunikologov. Znanje o družbi in človeku je temelj razvojnih politik, zato bi bilo v Sloveniji nujno potrebno okrepiti interdisciplinarno raziskovanje tako, da se poveča vloga družboslovja in humanistike.

Predlog:

- V strategiji naj se bolj jasno izpostavi pomen interdisciplinarnega raziskovanja ter doprinosa družboslovja in humanistike k družbenemu razvoju.

5. INOVATIVNOST POSLOVNEGA SEKTORJA

Izhodišče:

Predlog strategije kot ukrep U11.1 navaja »ureditev podjetnikom prijazne državne regulativne politike«. Takšen cilj vsebinsko ne sodi v znanstveno strategijo, temveč mora biti predmet drugih politik.

Predlog:

- str.11, ukrep 11.1, ki navaja »ureditev podjetnikom prijazne državne regulativne politike« naj se črta iz predloga.

6. KAZALNIKI ZA SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI

Izhodišče:

Slovenska znanost si mora prizadevati pritegniti čim več tujih raziskovalcev in se internacionalizirati.

Predlog:

- Med kazalnike za spremljanje strategije naj se uvrsti spremljanje deleža tujih raziskovalcev v javnih raziskovalnih zavodih.

S prijaznimi pozdravi,

Iztok Šori

